

DIPATRI DÌI TUKUNÀ KUNISÒÒTENKU KÓ IBÍ WETINCÀ NÀ BAKÓ DIWÈÈ BÀ BORA DÌ

BÈÈ tuò: Norbert M. C. NAMBI & Francis B. KOUAGOU

Bà keè batɔba tú mu katū nti :

KUPÍKU KUCETIKU : KUWETINCÀ NÀ MUTŌNTŌMMÙ

Dináànyuu diketirì – Kuwetincà nà ibí kó mubàrmù

Ditannù 1 Yapankpààtitŕà yèè bo damiaka (bà di sénta mutuonnimu mu mmiaka)

Ditannù 2 – Kátūnta mùù tú dabira

Kántukunà di mpatri dīi wāri, kàà yo kà bà tú “dabira” ye nho yèè tú onìti ka bée nɔnka mɔka yabie 18.

Ditannù 3 – Ka báá dɔ̀ musènkumù

Ibí imɔɔ̀ dɔ̀ kámmɔ̀ka iwetincà imɔɔ̀ nà diwèè bà bà nà di kámbàà di mpatri dīi wāri, ka bá mbààti kuboti, diboti tīnni, kunitiboti, onitidɔ̀ yoo onipòkù, tináanti, muwedɔ̀mmu, poditikù tīnni, yoo titati mati, tìl ba dihe miaka katukunà manitisémà, tikpàti, kupeeta yoo titati mati, o'citabà yoo yèè ò bàà bá nho yààti.

Ditannù 4 – Dèè tú dabira kó mucŕnta diemu

1. Bá ti kòò mɔɔ̀ ná ti tuóta dabira kpée oheebaatiɔ̀, dabira kó mucŕntimu muu dɔ̀ kántú cèta.
2. Bá tì beenti miaka nà yatŕnkàri kua miaka ka tukunà dabira dèè nɔnka náá, dà náá nti dɔ̀ di tí kènta macãã ndia, yoo omɔɔ̀ yèè bee kɔka ti' miaka kà yeè cómmú o'cónni kanáka nà o'yètri, ò nákatì oheekambaatiɔ̀ yèè ti tua dɔ̀ ka ti tuótá, kántū fakɔɔ̀fa náá kayã ti dɔ̀ kádɔ̀ mèè boti.

Ditannù 5 – O'fomu nà otūntimà

1. Bá dèè bira te kánfoò. Dakó kuwetincà bà bée kusée. Dakó kuwetincà fakɔɔ̀fa ku pì.
2. Yapankpààtitŕà yèè bo dakó dipatri náá nti ti' miaka bee dɔ̀ ká nti dāka, tipíti timɔɔ̀ miaka, mufomu, mubàrimù nà dabira tūntimu.
3. Tibeenti tìl tú bàà kua onìti yèè cāka ibí bée nē ti' miaka.

Ditannù 6 – Diyètri nà a ba dīi hē

1. Ibí imɔɔ̀ dɔ̀ kámmɔ̀ka dipēeta yètri ;
2. Dibira bà pēeta dà dɔ̀ bà dà wāri kēēka kupadɔ̀nnadieku miaka ;
3. Ibí imɔɔ̀ dɔ̀ kamba dipankpààtiyuu mari ;
4. Yapankpààtitŕà yèè di mpatri wāri tì miaka dɔ̀ kándaka kà yatŕnkàrà nyiē tìl wāri kátú dabira dɔ̀ kámmɔ̀ka ò ba dīl mää ò pēeta dīl pankpààtitŕnni miaka, bà ò pēeta dīl mää ò báá na kantú ò ba dipankpààtitŕnni tŕi mari miaka kà dà ntū ikua náá nti.

Ditannù 7 – Kannáá tìl dɔ̀ kanáka ka báá ndé

Dabira dèè nɔnka náá dà dɔ̀ kábaanta dà dɔ̀ mbà kánnáá dà siemmu tì ka bá ndé tipíti timɔɔ̀ miaka, kà banitibà kèè ò náá nti, kándaka fakɔɔ̀fa yā tìl bée dɔ̀ kánnáá.

Ditannù 8 – Ditĩncootimu ka bá ndé

Ibí imɔɔ te kánhã ditĩnni mari miaka ka bá ndé nà matíímmà mɛɛ dɔ̀̀rri ka bée neerà dikpànni kántũ fakɔɔfa náá nti.

Ditannù 9 – kánsièmmu a dúmà, a'yàmmà nà muwedɔɔmmu

1. Ibí imɔɔ te kánsièmmu i dúmà, i'yàmmà nà muwedɔɔmmu biáka
2. Ibí yambà, nsá kà dà bée yie, yèè ò bàà, bà dò k'óó dua itie k'óó benka kucà o'wetincà miaka kà dà yiennà ò kótiri mɛɛ boti kà dabira kó mucĩntimu muu ndɔɔ.
3. Yapankpààtitĩrà yèè bo di mpatri wãri tii miaka do kándàka ibí yambà, nsá kà dà bée yie o'bàri, dò kátee dabira kà dà ninta da'wetincà imɔɔ, kántũ diheɛ poditikù ikua yi kà yì dò kámpĩnnà ibí.

Ditannù 10 – Kámabà dabira da'máá fomu

Dabira mɔra bée do bà nda kɔɔri ka da dua mumamu kà dà bée codà da'máá fomu, o'cíáta miaka yoo ò bo dii màà kà dà ncàari o'wèè yoo o'yètri, kayã dabiri yamba dòò kándàka dabira wetincà kpéé kámpàari dabira borima. Dabira te kà bà ndá bàà nà fakɔɔfa kà bà bá nda taannimu tii bée dò dàà ta ti'miaka yoo dèè càari da'yètri.

Ditannù 11 – Mutemmu

1. Ibí imɔɔ te mutemmu
2. Dabira kó mutemmu cuommu :
 - (a) kádáá nà kádɔɔkura dabira yètri, da'kpeti nà dà sièmmu kà dà dɔɔ mɛɛ boti káyènnà o kóta wèè miaka ;
 - (b) kánsãanti kadàka oniti kó iwetincà nà ò bo ntebà o'máá, dàka ikua yii tuóta katú tinenti tii tukunà onitisɔ̀̀ kó ikua oniti teyi nà initboti kuayi yii náka katú oniti kó iwetincà kutenku miaka ;
 - (c) di bo ndàka bà kakpenkumu initi kó diyètri dieku, o'boti borma nà banĩtisɔ̀̀bà kó mafoborma mɛɛ wenni ;
 - (d) kámabàti dabira kà dà bo nfòò mufomu mùù tú nà o'boti miaka nà o'wèè, mayàmmà mɛɛ kemmu miaka, mucĩámmu miaka, kanáá nà ba'tɔ̀̀bà, kadé batɔ̀̀bà nà kutenku kó tinápoti miakakà ti tudà oniti kó kuwetincà, nà iboti, tinaàmuntì nà muwedɔɔmmu kó mamunnimà ;
 - (e) kámabà diheɛ te di'máá kó maborima nà diheɛ te mɛɛ borma bá ncàari ;
 - (f) kádáá katɔ̀̀ri dikónnidì nà banitisɔ̀̀bà kó mumunnimù ;
 - (g) káwammu tii bo tee kà di ndé titenkpàti tii ti cãti ka bá nti cãari ;
 - (h) kádáá kányo ti'tɔ̀̀ba tú mu kà dabira m piati mutetàmmù mucetimù.
3. Yapankpààtitĩrà yèè yie di mpatri wãri ti ti'miaka tuóta tii dò nkátuóta kà dà yie kà bàà dɔ̀̀ iwetincà yi imɔɔ, káyie nti :
 - a) kádɔɔkuda mudakɔ̀̀ritemmu dacuoka miaka kɔmu mumɔɔ kà dimònni mari mbo kà mù ndò fààrà kà ibí imɔɔ ndo kántàà ;
 - b) kádɔɔkuda mudakɔ̀̀ritemmu dacuoka miaka kɔmu mumɔɔ kà dimònni mari mbo kà mù ndò fààrà kà ibí imɔɔ nninni ;
 - c) kádua kà tipatikànti kó dakɔ̀̀ri ibí imɔɔ dá ninta, kántukunà ba'kpeti nà bà nɔ̀̀nnà, kà dà ntukunà dèè bo ba teennà kawenni ;
 - d) kátuóta icà ii bo tee kà ibí ntàà ka bée kpaati tidakɔ̀̀riti miaka ka dà yie kà mudakɔ̀̀ri kpánnimu yààta ;

e) kátuóta icà ìì bo ndàka initipobí kpéé yìi m̀̀ka macii kabee m̀̀ka mateemma ninta káta dak̀̀rì temmu mum̀̀wà nà tipíítì tim̀̀wà.

4. Yapankpààtītīrā yèè yie di mpatri wāri ti' miaka ndàka ibí citabà te ìì wetincà nà mut̀̀nt̀̀mmu, kà bée yie ba'baribà m̀̀mma, t̃āāta tidak̀̀rìtì t̃ōta t̃iì maa ka bée tú dipankpààtiyuu kpara, kanyā kà dakó dak̀̀rì kà dà nwenni kà dipankpààtiyuu ti yie, kà nho dua itie muwed̀̀mmu kuamu kántū ò kótri m̀̀èè boti.
5. Yapankpààtītīrā yèè di mpatri wāri ti' miaka ndàka kà dabira bo dii màà bà ndàka o kó diwèè kanyā o'borima kántū di mpatri wāri kayā bà dò kámpí nnà m̀̀èè boti ibí.
6. Yapankpààtītīrā yèè yie di mpatri wāri ti' miaka tuóta icà ìì co kándàka isapombí yìi puó kà bà nú mbo c̀̀wta dak̀̀rì tie im̀̀wà bàà na kánkpaa katū ba'kpeti miaka.
7. Timati bée tuóta di ntanū miaka kàbo nyetri bá hò o kó diwèè yoo dit̀̀nkàri mari dii coota kabo ndua mutemmu kadà ndàka t̃iì ceri kanáka di ntannū kó dináampètri 1 bà ndàka di'kpéé kà itie ìì bo ndua dakó dak̀̀rì miaka ntū dipankpààtītīnni d̀̀wà nti.

Ditannù 12 – Tiwèènti, káyà kábua muyaa nà kákuata iboti kó maborma

1. Yapankpààtītīrā yèè ti yie bà nyā ibí kó iwetincà yìi tukunà ba'wòmpùtā nà ba'wèènti, kuwetincà kùu t̃nà tiwèènti nà káyà kábua muyaa kà dà ntukunà o'bie mmāmù, kòò nkuari tiwèènti bo dimàà nà o'yàmmà dú dii m̀̀nni.
2. Yapankpààtītīrā yèè ti yie yà ndàka kántee kà ibí nninni yi kó iwetincà kánkuari tiwèènti bo dii màà kà dà yie kòò m̀̀d̀̀ na kánd̀̀rì dakó mut̀̀mmù, taǹ̀d̀̀tā t̀̀mmù mùu bo o teennà kòò nninni dam̀̀wà.

Ditannù 13 – Ibí ìì kó tik̀̀nti bée tie

1. Dabira dèè yàmmà bée naati yoo da'k̀̀nti bée tie dakó mapíntimà dò káncáá mma kà bà dá baà ka da dua dèè dò kà nda teenna kà da'yètri yú kà dà nno kapínti nà da'máá kam̀̀d̀̀ nkoka mut̀̀mmù mum̀̀d̀̀ miaka.
2. Yapankpààtītīrā yèè yie di mpatri wāri ti bà dò kátuóta ti, kà dà ntukunà tikpàti t̃iì bo, kándua dabira dèè bée tie dam̀̀wà mateemma bèè dà borà kà da yie kà bà nà kà nda dua dà dùmù kà dà tukunà da'fomu dà foò mù kà bà ndàka da'kpéé, dàka, dabira dèè bée tie dà nninni tináantì kà ti kòò dam̀̀nni kac̀̀w itie, kabaati o'fomu nanka pika kuamu kpéé, kánkuari twèènti kafoo kà dam̀̀nka yie kà dà mbora da'kuaba, kanno kad̀̀rì ò dú dà o'máá nà maborma mam̀̀wà miaka.
3. Yapankpààtītīrā yèè yie di mpatri wāri ti bà tóó dikó tikpàti ka ti teennà ibí ìì bée tie im̀̀wà kà im̀̀wà mm̀̀ka masàà mà̀w m̀̀èè tú onìti kuaba, kà bà m̀̀d̀̀ nninni ibí t̃yì ninni m̀̀èè boti tiheekànkpàti tim̀̀wà nà tipíítì s̀̀nti bèè bée tie bà dò kántedà.

Ditannù 14 – Kuk̀̀nnaati nà tidakat̀̀rìtì t̃nna

1. Bá dèè bira dò kámm̀̀ka kuk̀̀nnaati kum̀̀wà tik̀̀nti k̀̀ku, mayàmmà miaka nà muwed̀̀mmu biáka nsà kà dà yie.
2. Yapankpààtītīrā yèè yie di mpatri wāri ti bàà yie kánkpaa t̃iì dakó kuwetincà, dàka kátuóta ti :
 - a) kayàata mubípeeta k̃úú nà mubík̃úú,
 - b) kándàka ibí kó mutetàmmù kpéé mùu tú musààmù, kádàka d̀̀wkuda tidakat̀̀rìtì t̃iì bo sikusi miaka kadua mutetàmmù mucetimù,
 - c) kándua mudisàamu nà manásààmà,
 - d) kápàà mum̀̀mmù nà mudiyèekumu mùu tukunà mutetemmù mucetimù, mùu sànnà,
 - e) kántàà bèè puó nà bèè yāā kà dà wenni,
 - f) kátūnta kád̀̀wkuda dèè tú kac̀̀w mumamu kpéé kántie kanáa mubípeeta héntimù kpéé tacíāta miaka,

- g) kátaannà titŋncièti tii tú datŋnna dèè dāka mutetāmmù mucetimu muheetūntimù kó titŋncièti miaka,
- h) kándāka dihee kó datŋnna damɔɔ, dāka citabà, bèè baka ibí kó yakàrà miaka nà bèè pí diheesemma bí tōmmú bà nyá kà di nyóókuda ba'kŋnti kà bà mpínná macii mēè tukunà kukŋnnaati kó mudii nà ibí dii : mumeyāāmmù tee mēè boti, dihee miaka kó mamentisāāmmà wenni mēè boti, káyenta siciā miaka kó mudorimu nà tisŋnti,
- i) kákpèè yateentírà yēè dihee miaka, dihee yambà nà bèè dò kácɔɔta dakó mutōmmú titŋncièti kŋnnaati dɔɔmmu dii mŋnni katú ibí kuati,
- j) kátee nà macii nà idiíti, kà dihee yambà waa dèè dò kámbo káteenà kà ibí kó mutetāmmù mucetimu buota.

Ditannù 15 – Ibí kó mutōmmú

1. Dabira bà dà pí nà mutōmmú mumɔɔ mùú tú kamɔɔta fadídà nà mutōmmú sɔmmu mumɔɔ mùú bona kándo mayee o' bora kákɔɔra ò kó itie ncɔɔtimù yoo kácàka o'kŋnnaati nà o bo kátamà, kà dà tukunà Kuyie nnáanti, mayāmborima nà diwēēborima biāka.
2. Yapankpààtitŋrà yēè yie di mpatri wāri ti yie kátuóta icà yii menka bo pínna di ntannùú kátukunà yatŋmpíntikàrà bo tuóta ti kábàà ibí kó mutōmmú mumɔɔ bá dii tŋnkàri bá ntóó ibí ka yi taannimu mutōmmú mùú bée tú ba'kuamu tipíiti timɔɔ miaka kándāka kutenta tuóta ti kà ti tukunà mutŋmpíntimu. Bèè mma bàà yie nti :
 - a) kádɔɔ fakɔɔfa kà fà ndá tukunà, yabie dabira dò kámmòka yà kána káta mutōmmú,
 - b) kádɔɔ kupatiyŋku kà kù náá mutōmmú taà dii mŋnni kayià dii mŋnni,
 - c) kadɔɔ mutooyŋmmu mùú mu tukunà kà dà yue kà ditannùú pí nnà ka dà nwenni,
 - d) ka ti náka tipíiti timɔɔ kà dà yie kà banitibà yāāta mayee mēè hā da' miaka.

Ditannù 16 – Kámabà ka bá nsuómmu nà ká bá nda pín̄ti nà mayee

1. Yapankpààtitŋrà yēè yie di mpatri wāri ti bàà tuóta kuwuàntŋntinnì kɔɔfa, nà yatŋnkàrà kámabà dabira kà bà bá nda suómmu ka da pín̄ti nà mayee ka da càari, nà maborima mamɔɔ mēè bée bo o teennà o'kŋnti nà o'yāmmà miaka, ka bá nhò dāka dà ká nho pínna bà dú mēè boti nà musŋntŋmmú yínka mōòka, bà ò dua dii mŋnni omɔɔ kà yeè dò nka níi nho tua, dakóòri baatibà, bá batɔbà mōba bèè do ká nho tua.
2. Tii tuóta ka bo mbàà ibí ti menka ntua timŋnti kácoota yatŋntírà kà yà mbo kátee kanyá dabira dò nkámòka mù nà bèè dà tua, káwammu ica yii tú kápānka co tii bée o bódà kápānka ti náka mayee bà dú kóó dōmà, ibeencà ii bo kpeta ka nho tukunà, bà bo dōmù dà'

Ditannù 17 – Ibí yōñnyì kó dibee ntŋnkari

1. Bá bà pūú dèè bira yoo dà yeta fakɔɔfa mɔfa da'beeti dò káncāāmmu kaco nà dabira da'yètri nà da'dòmbà, danna co kà di ndāka dabira yínka kayá oniti wetincà kpéé nà batɔbà kó diwēē kpéé.
2. Yapankpààtitŋrà yēè yie di mpatri wāri ti dò nkányá ti :
 - a) kándāka kà dabira dèè bo dikpetintoo bà bá nda suómmu kà da puoti kà dà bée mōka mafíé mmama kabo wee kacaari da'yāmmà yoo da'kŋnti ;
 - b) kándāka kà ibí bá nkómmú kakpeti nà bakótibà yakpetintuo miaka ;
 - c) kándāka bá dèè bira yeta fakɔɔfà bà nkpaà dāka katú :
 - i. dà nkpaà bo kunaati miaka nà o'beenti yie bà bo yímà ò menka càka,
 - ii. bà o náka macāā ò càka ti kà dà yie kà bàà o waa yeè bo nho cēēmmu nsà kòò yo tināanti bà bo o benka ntì miaka,
 - iii. bà o dua yeè bo cómmú o kó mafíé kòò báati kámenka o pí,
 - iv. kà tabeeciātà o benkanà macāā kà dà bo yie ka bá mbo kupíku maku, kà bà o sēē, wàà ndo kána kacēēnta tabeenciātà dieta tɔta kábeka o'beennimù,

- d) kábaa bèè tuòmmu tináanti ná basomba kà bà bá mbo o'beeti m̀nni.
3. Bà waanti tì timonti dabira beeti m̀nni, menka ò mee menka yeta fakɔɔfa, bà bo o sɛmbà, kà o tɛnnà o'yamba cíàta miaka ná mufommu miaka.
 4. ò dò kámmòka yèè bie dò nkácónná, kà dà dɔɔ nnà dabira dò nkámmòka yèè bie kanyá ka báa yeta fakɔɔfa fèè kpeti.

Ditannù 18 – Kámbaà tacíàtà

Tacíàtà tee tú dipũ dicetri mufomu miaka. Tà dò Yapankpààtitĩnni nú nta pì ta'marmu yínka ná ta'tũntimù.

1. Yapankpààtitĩrà yèè yie di mpatri wāri tì dò kátuóta icà kándàka kà iwetincà ná mubaatimu kà onitidòò ná onitipòkù bà nyàri ibí yìlka bà po dìi m̀nni batɔbà ná mucátimù m̀nni. Kà mucántimù yèè b tuóta dèè kámbo kà dà mpì ibí ;
2. Dabira mɔra bée dò kánháari dà nu ntúbà da'cita ná da'yāa nu mpuoka bà batɔbà kacáta.

Ditannù 19 – Dibira yamba bo nda tààmmà ka da pì

1. Bá dèè bira da'yamba dò kà nda tàà ka da pì, kà dà bo yie bà ndá tàà nnà. Dabira mɔra bée dò káyàta ná da'yamba nsà kà da bée tú dee ma dú, nsà kà bée tú obeenta mɔɔ yee ti bée, kantũ fakɔɔfa da náa m̀èè boti, dakó mucatimu dabira kó mucĩntimu muu wāa ndɔɔ.
2. Dabira dèè cáta ná da'yambà dà dò kánkpaà kanaati ná da'máa o'yamba badíá yamòrà yamɔɔ.
3. Kà dipankpààtitĩnni mɔri dìi ò cáta ná o'yamba dì dò kátāāta omɔɔ nsà kà di bée yà o'yamba ka ò náka dabira bo dìi màà. Yapankpààtitĩrà yèè yie di mpatri wāri tì ndàka m̀òka tìi náka kà ti bá ndò kayonka da ya yoo dayambà ná tìi náka kà dabira dò kacáta.
4. Kà yapankpààtitĩrà yèè yie di mpatri wāri tì pì dabira mɔra da'yamba yoo yèè dà tua dò bàà o ɔɔ macāa nsà kà dà bo yie.

Ditannù 20 – Tìi túdà dabira yambà

1. Dibari yamba yoo yèè dà bàà bɛe tú banitibà bacetibà bèè dò kányá dabira bo ta m̀èè boti mutemmu miaka ná o'wèènti kà bɛe do :
 - a) kándàka ka báa fétira dèè tú dabira kó macĩntimà mee dɔɔ ;
 - b) kándàka kà dà mmànnà ba'wèti dabira bo yĩmu ka bá mpíā yamòrà yamɔɔ ;
 - c) kándàka kà tacíàta kó mufomu báa nho sɛnnimu kà ò nfĩĩri ka bá ndò ò tú onitì bà ndàka kà o'yètri mbo onitì miaka.
2. Yapankpààtitĩrà yèè yie di mpatri wāri tì kà nneetidà bà m̀òka tìi kpàti, bàà yetoo kátuóta icà yi :
 - a) kántee ibí yamba yoo bèè tɔ dabira, kà bà waantidà nkpaari, bà waa mateemmə tinenti mà ndommù kà bá teennà, dàkà mudii yínka, kukĩnnaati, mutemmu, muyaàbátimù ná kudieku.
 - b) kántee ibí yamba yoo bèè tɔ dabira, kà bà nno kadòòri dabira dúrà, kátee yatĩnkarà yèè dabira kà di nno katɔɔ ibí ;
 - c) kándàka kà dabira yamba pĩ mutĩmmù bà mm̀òka bà bonna bānimu dìi màà.

Ditannù 21 – Kámpì kà mapínticààrimà ná iboti borima m̀èè bée wenni

1. Yapankpààtitĩrà yèè yie di mpatri wāri tì bà yeta iboti kó maborima m̀èè bée tee kacàari dabira kó mufomu ná o'yètri, ná o bo nkótri mà, dàka :
 - a) iboti kó maborima m̀èè tee dabira kó kukĩnnaati, kàà wénta dabira fomu ;
 - b) iboti kó maborima m̀èè tú kásènkùri dabira, katukunà tú ná yoo matɔma mɔmà.
2. Kányenkumu ibí, kánsānnimu initipòri ná initida yi kó dipopuo dò káyeta, kamenka tuóta tìi dò ka dá bàà, kátuóta fakɔɔfa, kà fà menka náka kátú dabira kà dà bo yenka yoo dà bo

puoka dà mmòka yabie 18 kanáka ka dakó dipopuo wāri kupatidɔɔnnikù kudiaku miaka bà yá kù.

Ditannù 22 – Iwāādeɛ kó yakpàrà

1. Yapankpààtitɔ̀rà yèè yie di mpatri wāri tì ndàka ikua yìi dua katú iwetincà kuteŋku kuayi kapínnà nsà kà iwāādeɛ kó dikpànni bo di bée teenna ibí.
2. Yapankpààtitɔ̀rà yèè yie di mpatri wāri tì tuóta icà imɔɔ kándàka kà dabira mɔra bá mbo dikpànni miaka bà mee mbáá dá tuóta ka da wāri kupíku maku dikpànni miaka yoo bà dá dua diheɛ yààkù.
3. Yapankpààtitɔ̀rà yèè yie di mpatri wāri tì dò kámpì diheɛ nìtibà bamɔɔ kayá kuteŋku wāri kuwetincà kùu bo mba bàà nà iwāādeɛ kó dikpànni, kándà ibí ìi yàmmà cààrà dikpànni kpéé ká mba tàà. Dakó ikua mɔɔ pì ibí ìi bo diheɛ miaka kó dikpànni, nà siheekàmbì kó yakpàrà.

Ditannù 23- Ibí ìi coka kabo diheɛ tari

1. Yapankpààtitɔ̀rà yèè yie di mpatri wāri tì tuóta ikua kándàka kà dabira mɔra waanti kándo yèè yíta coka kabo diheɛ tari ò neera o'yamba yoo o'máá bà ti nhò dua kayá fanitikɔɔfa fèè dua fèe náá ka ma ntú nà kuteŋku kumɔɔ kɔfa mɔɔ ma nnáá, kà deɛ te bá kòò bo dii kawaanti dakó makāānnimà bà bée dò ká mà nho yetarà kayá di mpatri ti náá koo dua dakó tikpeti kà Yapankpààtitɔ̀rà yèè ti yie kakuaka da' miaka.
2. Yapankpààtitɔ̀rà yèè yie di mpatri wāri tì bà tee yatɔ̀ntírà yèè dàka bèè yíta kacoka kabo diheɛ tari ba'kpeti miaka bà pì katee kadònnà dináampètri 1 dà náá mmà bà tee dakó ibí boti ìi bée neera i'yambà, kawaa bà bo yímu kà ìi péta i'yambà ka ba ténna ba'cía miaka.
3. Kà da'ya mmɔɔ bée da bo dabira bo yà kabo mateemma miaka kándònnà ibí tayi, kà dà báá mɔnta yoo dà ntú sáá kuama, ka báá yà o'cía kɔba bá kà dà dú dà ntú tì.
4. Ditannù di nyíku tii dà dò káceeti tì cèètama kà ti bona káyí kántukunà ibí ìi coka kabo diheɛ tari kacoka nà kuteŋku borma mɔmà, diheɛ miaka kó dikpànni , siheekàmbí tooweku, dikònni mari mà ndòmmù yoo datɔra mɔra dà ti pí nna ma.

Ditannù 24 – Kátieka otɔɔ kó dabira

Yapankpààtitɔ̀rà yèè yie di mpatri wāri tì kayá kátieka otɔɔ kó dabira yínka dàka dabira cɔ̀ntimù mudiemu kpéé yie bá kà dú dà ndòmmù ti nnà mbo :

- a) kácoota yatɔ̀nkàrà yèè bona kántú tii tú omɔɔ dú kácoota otɔɔ kó dabira tii wāā dɔ̀ò ti mɔɔ kà bà ti nua kà ma dɔ̀òri katú ikua yìi bo dakó dipankpààtiyuu miaka, bà yááta timɔɔ tii tukunà dabira nà da'yambà nà da'yambà kuaba yoo bèè dà bàà, nsà kà ma ndò da'yambà menka yie nna kayá tii bo da' miaka kà bà menka ba tie nna.
- b) kábaanta kanyá katú yapankpààtiyua yèè tūnna dakó dipatri dii tú yaheka yamɔɔ kuari kayie di mpatri kata da' miaka dakó dipatri bona kántú dinùu sɔnni kà dabira bo dii màà dà mbo diwèè miaka, kà dabira dia bà bée dò kána kà da taanna tacíáta mata miaka yoo bà mɔba dá cɔɔta ka dá tieka, yoo o'heɛ bée dò kána ká nda tua dà békumà ;
- c) kándàka kà bèè tuóta dabira ka da tieka diheɛ tari miaka dà nninni mapíinnimà mèè neetinà bà tieka otɔɔ kó dabira dò mmù dakó diheɛ miaka ;
- d) kátuóta tii dò kámbo timɔɔ kà kátieka otɔɔ kó dabira báá naa mubícéénnimù yoo mubífitimu, dà bèè dú ka dá tieka ;
- e) kádáá ditannù di mbétimù kà mutukunà banitibà badiá bo kèemma batɔbà tú mù yoo bà bo nsūmà, kándàka kà dabira dò káta omɔɔ cia yoo bàà dá tieka dà menka dɔ̀ò káncò kà bahɛbaatibà bɛɛ dá dɔ̀ò yoo yatɔ̀ntírà yèè nua dakó mutómmù ;
- f) kácoota kucà maku kà kùu pààri bà tieka dèè bira fomu muwennimu.

Ditannù 25 – Kácáta nà da'yambà

- d) kándàka kányetri kà obí yǎǎ mɔɔ bá nkpeti nà o'bira ;
- e) kándàka kányetri kà obí yǎǎ mɔɔ bá ndò bàà yí ò dò kákua ;
- f) kándàka kà yakpetintuo menka ndo kácèèta oniti kòò ndò osààhò, káténna obíyũã o'cǐǎta miaka nà muhɛɛkanfomu miaka.

Ditannù 31 – Ibí kó madòmmà

Bá dèè bira dò nkámmòka o'tǔmmú tacíǎta miaka, diheɛ, dipankpààtitǔnni nà iboti tayi imɔɔ bà yǎ yí nà iboti kútenku kuayi. Dabira bá dà mòka yèè bie nà da'kpeti, kà tí nwéé ti hǎ di mpatri miaka, dà dò :

- a) kándòòri kà di nyo di'tɔbà tùmù tacíǎta miaka, kándé da'citabà, o kó bakótibà nà bèè tú banitikótibà bá diì mǔnni ka mbá tee nsà kà na bà békú ;
- b) kámpí o'heɛ miaka kó mutǔmmú kátuóta o'cii ka ba dua diheɛ nitibà ;
- c) kápàà nà kátee d kayiá tinitisààti o'heɛ nà kútenku ;
- d) kápàà nà kátee kà banitisòòborima nkpaà kabo nà iboti tayi, nà mayasààmà, tináantetiti miaka nà muwammu miaka, kátee kadua mayambuoma diheɛ miaka ;
- e) kápàà kátee nfèèta mma heɛ miaka nà dipankpààtiyuu kó dico nsàari mɔnni ;
- f) káteenna masàà nà a kó tikpeti, yamòrà yamɔɔ nà tipííti tímɔɔ, kándáámmu kándòòri kunitisòòtenku kó mumunnimu.